

Hodossy-Takács Előd

Főtitkári beszámoló az MTA Debreceni Területi Bizottságának 2015. évi munkájáról*

I.Helyzetkép

A DAB jelenlegi elnöksége 2014-ben állt munkába. 2015 januárjára lényegében befejeződött az új szak- és munkabizottsági struktúra kialakítása, az elmúlt évben új szakbizottság nem jött létre. Továbbra is lehetőség van új munkabizottságok alapítására, amennyiben erre valós igény mutatkozik. Az elnökség elvárás-ként azt fogalmazta meg, hogy minden munkabizottság évente legalább egy tudományos rendezvényt szervezzen.

Hangsúlyozni kell, hogy a DAB életében a lényegi szakmai, tudományos munka a munkabizottságok szintjén folyik, ezek összefogásáért felelnek a szakbizottságok. A munkabizottságok eloszlása a szakbizottságok között egyenlőtlen, de ez örökségünk, ami nem feltétlenül jelent problémát. Legnagyobb az Orvostudományi Szakbizottság (24 munkabizottság), két-három munkabizottsággal pedig négy szakbizottság működik: a jog- és közgazdaságtudomány; az irodalom és nyelvtudomány; a matematika – fizika – informatika; valamint a nevelés – művelődéstudomány – pszichológia tudományterületeken. Új munkabizottságok alakítására, illetve szervezeti változásokra a következő jelentés több szakbizottság esetében kitér.

2015-ben jelentős eredményeket értünk el kulturális téren és a tudomány népszerűsítésében. Előbbi elsősorban a DAB-klub rendezvényeinek köszönhető, melyek rendszeresen megtöltik nemcsak az aulát és a klubhelyiséget, de alkalmanként legnagyobb termünket is. Ezért a klub vezetőjét, Rácz István kollégánkat, valamint munkatársait és segítőit illeti köszönet.

Az elmúlt évi főtitkári jelentésben külön figyelmet szenteltem a szakbizottságok kapcsolatrendszerének; ebben az esztendőben kiemelt területként a tudomány népszerűsítésének és a felhasználói kapcsolatok alakulásának kérdéseit kezelem.

II. A szak- és munkabizottságok legfontosabb rendezvényei

II.1. Agrártudományi Szakbizottság

Az Agrártudományi Szakbizottság tíz munkabizottsággal működik. A tudományos tanácskozások egy részét gyakorlati bemutatókkal kötik egybe (Látókép, Görbeháza.). A jövőben egyre nagyobb kihívást jelentenek a klímaváltozás kedvezőtlen hatásai mérséklésének lehetőségei, ezért ez a szakbizottság programjában központi témaként szerepelt 2015-ben. A szakmai rendezvényeinek száma az előző évhez viszonyítva lényegesen nem változott, de a rendezvények aktualitása, lebonyolításuk színvonala és a résztvevők száma nőtt; jelentős számban szólítottak meg kutatók mellett egyetemi hallgatókat is.

A szakbizottság 2015-ben az Agrár- és Élelmiszeripari Marketing Munkabizottsággal bővült. A szakbizottság így teljes mértékben átfogja az agrárágazatot, ennek alapján komplexen tudja meghatározni a fejlesztési célokat, azok között is a prioritásokat, valamint hatékonytá tenni az innovációt. A már korábban elkezdett tudomány-gyakorlat együttműködés további erősítése valósult meg az elmúlt évben, a szak- és munkabizottsági elnökök mellé társelnököket választottak a gyakorlati élet, vállalatok, üzemek, termelési rendszerek legkiválóbb szakemberei közül.

A szakbizottsági beszámoló a rendezvényeken bemutatott eredményeket tételesen felsorolja. Ezek közül kettőt kell feltétlenül kiemelni, Az Állattenyésztési Munkabizottság kollaborációs előadássorozatának fontos célja volt, hogy átfogó képet nyújtson a kutatási tevékenységéről az Európai Állattenyésztők Szövetsége számára, de a szakbizottság szakemberei a régió gyenge termékenységű talajaihoz kapcsolódó kutatás-fejlesztési feladatokat is eredményesen segítették.

A szakbizottság tagjai közül 2015-ben többen részesültek kitüntetésben, díjazásban, egy kutató pedig MTA doktori címet szerzett.

II.2. Biológiai és Környezettudományi Szakbizottság

A szakbizottság fő feladatának továbbra is a kurrens tudományos eredmények közérthető bemutatását, a régió kutatói közötti kapcsolattartás elősegítését tartja fő feladatának, a magas szinten művelt tudományos kutatás mellett.

A tárgyévben a szakbizottság, illetve munkabizottságainak szervezésében 38 rendezvényt tartottak, hozzávetőlegesen 1100 résztvevővel. A szakbizottság jelentős nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, tagjai aktív résztvevői a nemzetközi tudományos közéletnek, regionális szinten pedig főleg erdélyi és kárpátaljai kutatókkal ápolnak szoros szakmai kapcsolatokat.

A szakbizottság két tagja szerezte meg a Magyar Tudományos Akadémia doktora címet.

II.3. Bölcséleti, Művészet- és Vallástudományi Szakbizottság

A szakbizottság munkabizottságaiban és szakbizottsági szinten egyaránt teljesítette az elvárt rendezvényszámot. A Vallástudományi Munkabizottságban új elnököt és titkárt választottak.

A rendezvények között külön figyelmet kapott a Fény nemzetközi éve; megemléendő a klasszikus nyelvek oktatásának régióbeli helyzetét vizsgáló tanácskozás is.

II.4. Földtudományi Szakbizottság

Az MTA DAB Földtudományi Szakbizottság 2014 szeptemberében alakult meg, a szervezeti kereteket 2015. február 13-án véglegesítették. Így a szakbizottság földtani, geoinformatikai, meteorológiai, megújuló energetikai, tájföldrajzi, valamint társadalomföldrajz-területfejlesztési (összesen hat) munkabizottsággal működik. Valamennyi munkabizottság vállalta, hogy tagságát megújítja, tájékoztatva őket a szervezeti átalakulásról és a munkabizottságok újrafogalmazott célkitűzéseiről.

A szakbizottság rendkívül informatív, tömör, jól illusztrált beszámolója alapján kijelenthető, hogy az új szervezeti keret a működés első évében igazolta: valós, megalapozott igény volt a szakbizottság működési feltételeinek kialakítása, újragondolása. A munkabizottságok 11 rendezvényén 123 előadás hangzott el, melyeken összesen 652 fő vett részt. Fontos eredmény, hogy a rendezvények jelentős számú egyetemi hallgatót vonzottak (előadóként és résztvevőként), az ő szakmai fejlődésüket ez nyilván nagymértékben befolyásolja.

II.5. Irodalom- és Nyelvtudományi Szakbizottság

A szakbizottság keretei között az elmúlt évben nyolc rendezvényt tartottak, ezeknek a fele szakbizottsági, másik fele pedig a két munkabizottság két-két rendezvénye volt. Ez az egyik legkisebb szakbizottságunk. A rendezvények jellege és száma bizonyítja, hogy a terület debreceni kutatóinak eredményei komoly figyelmet érdemelnek és kapnak; a könyvek jelenéről és jövőjéről, vagy a fordításkultúráról tartott rendezvények félszázas hallgatói létszámmal bizonyultak megszervezhetőnek.

A 2015-ben újraindult Fiatal Irodalmárok Fórumán a Debreceni Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatói mutathatták be kutatásaik eredményeit. Jelentős érdeklődés mellett zajlott a debreceni finn- és finnugoroktatás centenáriuma alkalmából szervezett konferencia is.

II.6. Jogi és Közgazdaságtudományi Szakbizottság

A szakbizottság két munkabizottsága számos rendezvény megszervezéséről számolt be. Ezekben hangsúlyos volt a friss kutatási eredmények széles szakmai közvéleménnyel történő megismertetése, különösen jogtudományi területen. A beszámoló kitér arra, hogy a szakbizottság bekapcsolódott a kutatók éjszakájának rendezvénysorozatába, ami jelentős tudománynépszerűsítő esemény régióinkban.

A szakbizottsághoz kapcsolódó kutatók két nyertes OTKA pályázatot jegeznek; a szakbizottság több tagja részesült elismerésben az elmúlt évben.

II.7. Kémiai Szakbizottság

A szakbizottságban 2014-től kezdődően jelentős szervezeti változás ment végbe, mely az első év tapasztalatai után mindenképp értékelésre szorul. Jelenleg két munkabizottság tartozik a szakbizottsághoz, a Polimer Munkabizottság és a Szeretlen és Analitikai Kémiai Munkabizottság. A Mezőgazdasági Kémiai és Élelmiszer-feldolgozási Munkabizottság 2015-től kivált a Kémiai Szakbizottságból és az Agrártudományi Szakbizottsághoz csatlakozott; a Kémia Oktatása Munkabizottság pedig megszűnt. A szakbizottság részben a kémia középiskolai oktatását övező társadalmi hangulat, részben pedig a DE Kémiai Szakmódszertani Doktori (PhD) Program országosan egyedülálló volta miatt nem mondott le az önálló munkabizottság esetleges ismételt megszervezéséről – ez azonban nyugdíjba vonulás és más okok miatt egyelőre nem valósulhat meg. A kémia oktatásával kapcsolatos szempontok vizsgálata jelenleg a Szeretlen és Analitikai Munkabizottság keretein belül történik.

A DAB elnökség javasolja egy Fizikai-kémiai Munkabizottság létrehozását, amelynek a szervezése ez év során kezdődött meg. Így a kémia szakbizottság esetében a jelenlegi munkabizottsági struktúra várhatóan változni fog.

A szakbizottság kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, a meglévő munkabizottságok az elvárt számban rendeztek tudományos üléseket. Érdemes megjegyezni, hogy a szakbizottságok vezetői az elmúlt évben több középiskolai kémia laboratórium átadásához kapcsolódóan tartottak tudománynépszerűsítő előadásokat középiskolásoknak (Berettyóújfalu, Fehérgyarmat). Hasonló rendezvényre egyébként 2014-ben is sor került, Hajdúnánáson.

II. 8. Matematikai, Fizikai, Informatikai Szakbizottság

A szakbizottság munkabizottságai nagyon világos elképzeléseket, célokat fogalmaztak meg a 2015-ös évre. Ezek között az ő esetükben is kiemelt szerepet

kapott a természettudományok népszerűsítése, a tudományos ismeretterjesztés a társadalom szélesebb rétegei számára, a középiskolások megszólítása.

Érdekes, új kezdeményezés a szakbizottság részéről, hogy az aktuális Nobel-díj átadásokhoz közel eső időpontban egy-egy debreceni szakember mutassa be a szélesebb közvéleménynek az aktuális évben kitüntetett díjazott kutatásainak jelentőségét. A DAB elnöksége ezt a kezdeményezést mindenképp támogatni tudja, és a többi szakbizottság figyelmét is felhívja erre az elképzelésre.

A felhasználói kapcsolatrendszer szempontjából elsősorban az informatika olyan tudományterület, mely szoros kapcsolatban áll alkalmazásokkal, ipari szereplőkkel.

2015-ben több, a szakbizottsághoz tartozó kutató, munkatárs, középiskolai tanár részesült különböző elismerésekben.

II. 9. Műszaki Szakbizottság

A szakbizottság munkabizottságai közül a Hidrológiai Munkabizottság tevékenységét kíséri a legnagyobb figyelem, ennek egyik oka a Kárpát-medence vízkészletével kapcsolatos társadalmi hangulat. A szakbizottsági jelentés kitér arra, hogy Magyarországon elkészültek a tervezési alegységekre vonatkozó komplex vízgyűjtő gazdálkodási tervek, amelyek számos összetett szakmai feladatot fogalmaznak meg a hazai vízkészletekkel foglalkozó szakemberek számára. Ezek egy részének kidolgozására ugyanakkor nem állnak rendelkezésre megfelelő hazai ismeretek és gyakorlati tapasztalatok, ezért a DAB Hidrológiai Munkabizottsága az eddigieknél is erősebb segítséget kíván nyújtani a térség vizekkel foglalkozó cégeinek és szakembereinek a legkülönbözőbb típusú szakmai problémák magas színvonalú megoldásában.

II. 10. Nevelés-, Művelődéstudományi és Pszichológiai Szakbizottság

A szakbizottság a köz- és felsőoktatás, továbbá a tanárképzés problémáinak kiemelt fontosságú helyet szentelt. Tanácskozásain, konferenciáikon alapvető pedagógiai és társadalmi kérdések megvitatására került sor. Kiemelt témák: a tehetség gondozás helyzete a PISA 2012-es jelentésének fényében (e szerint a legjobban teljesítők aránya is romlott 2009 és 2012 között); a kivételes teljesítményeket felmutató diákok felismerése és támogatása; az átlagosnál alacsonyabban iskolázott, hátrányos helyzetű szülők gyengébben teljesítő gyerekeinek helyzete, a bennük meglévő, jól fejleszthető egyedi adottságok felismerése és fejlesztése.

Legnagyobb résztvevői létszámmal a IX. Kiss Árpád Emlékkonferencia zajlott (téma: interdiszciplináris pedagógia és az oktatási rendszer újraformálása, 200 fő); valamint kiemelkedő, 120 fős hallgatóságot vonzó rendezvény volt a „Tehetség – zene – olvasás” című konferencia, melynek társrendezői közt közoktatási intézményt is felfedezhettünk.

II. 11. Orvostudományi Szakbizottság

A DAB legnagyobb szakbizottsága kiemelkedően magas számú rendezvényt jegyez: az előadók és a résztvevők számának elmúlt évi statisztikái szerint mindkét érték ennél a szakbizottságnál a legmagasabb a DAB keretein belül. Ez a szakbizottság 2014-ben két szakbizottság egyesülésével jött létre, két elnököt is választottak, akik egyenlő jogokkal látják el feladatukat. 2015-ben a Sejt-, Fejlődés- és Szaporodásbiológiai Munkabizottság névváltoztatást kezdeményezett, a tevékenységüket jobban tükröző Idegtudományi, Sejt- és Fejlődésbiológiai Munkabizottság nevet választották.

A 24 munkabizottság által rendezett tudományos és továbbképző előadásokon a tudományos élet képviselői mellett gyakorló orvosok, gyógyszerészek, hallgatók és szakdolgozók vettek részt. Legfontosabb cél a friss tudományos eredmények megismertetése, terjesztése és gyakorlatba való átültetése volt a régióban, illetve országos szinten. Ez a tevékenység valamennyi munkabizottságot érintette, de a legnagyobb érdeklődésre a Magyar Kísérletes és Klinikai Farmakológiai Társaság továbbképző kongresszusa, a Debreceni Kardiológiai Napok továbbképzést is szolgáló éves rendezvénye, a Debreceni Fogászati Szaknapok, a Sportbiológiai és Mozgásszervi Munkabizottság kongresszusa, a Szerv- és Szövetátültetési Munkabizottság kurzusai tartottak számot. A Geriátriai Munkabizottság a segítő szakmák képviselőinek, hozzátartozóknak és érintetteknek az idős betegek gondozására, ápolására, szociális ellátására vonatkozó tudományos ismereteket közvetített, kiemelve a vallás szerepét és a párbeszéd szükségességét. A Klinikai Genetikai és Ritka Betegségek Munkabizottság a Ritka Betegségek Világnapja alkalmából Debrecenben önálló rendezvényen mutatta be fejlesztéseit a diagnosztikában és a betegségek gyógykezelésében; részt vett a regionális jelentőségű Ritka Betegségek Szakértői Központ kialakításában.

A szakbizottság több munkatársa részesült magas elismerésben, illetve nyert el kiemelkedő díjakat az elmúlt évben.

II.12. Társadalom- és Történettudományi Szakbizottság

A szakbizottság célkitűzései közül a legfontosabbak: kutatóműhelyek találkozásának elősegítése; tematikus konferenciák, workshopok szervezése; a tudományterületek legkiválóbb képviselőinek meghívása; doktoranduszok és oktatók közös megmérettetésére lehetőséget teremtő tudományos rendezvények szervezése; a megszületett tudományos eredmények bemutatása, disszeminációja, könyvbemutatók szervezése; a média segítségével a szélesebb nyilvánosság informálása a szakterületen zajló eseményekről. A fentiekén kívül a legújabb kutatásmódszertani kérdéseket igyekeztek előtérbe helyezni.

A szakbizottságnak öt, a politológiai munkabizottságnak egy, a szociológiaiainak, a néprajzinak és a történelminek három-három kiemelt rendezvénye volt. A szakbizottsági rendezvényeken 260 fő, a munkabizottsági eseményeken mintegy 600 fő vett részt.

A szakbizottsághoz tartozó valamennyi munkabizottság tevékenyen részt vett a tudományos közéletben. Több kutató részesült jelentős elismerésben az elmúlt évben.

II.13. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szakbizottság

A szakbizottság helyzetéből adódik, hogy feladata elsősorban az adott megye tudományos életének összefogása, a kutatási eredmények közlése, de fontos tudománynépszerűsítő szerepet is játszik Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Előbbi feladatukban a Szolnoki Főiskolára támaszkodnak. Számottevő eredményeket értek el a tudomány népszerűsítésében, rendeztek kutatók éjszakáját és biológia versenyt, valamint hortobágyi kutatótábort.

A Szolnoki Főiskola TÁMOP pályázatai jelentős segítséget nyújtottak az elmúlt évben a tudományos rendezvények megszervezéséhez és az eredmények közléséhez. Ennek is köszönhető, hogy impresszív adatokat kaptunk a különböző rendezvényekről: 13 rendezvény került megszervezésre, ezeken 227 előadó és 1954 résztvevő volt jelen. Szintén a főiskolán, novemberben TIOP pályázat keretében nyolc szaklaboratóriumot adtak át. Ez a Szolnoki Főiskolán folyó műszaki képzés gyakorlati, oktatási, illetve kutatási hátterének infrastrukturális fejlesztését szolgálta. A szakbizottság legfontosabb partnere, a Szolnoki Főiskola – a Kecskeméti Egyetemmel történő egyesülés után – 2016-ban alkalmazott tudományok egyetemévé válik.

II.14. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szakbizottság

A szakbizottsághoz négy munkabizottság tartozik, ezek közül nem mindegyik munkabizottság tudott önálló rendezvényről beszámolni 2015-ben. Ezeknek a munkabizottságoknak a tagjai különböző rendezvényeken részt vettek előadóként és szervezőként, de megjegyzendő, hogy a DAB elnökségének álláspontja szerint szükséges, hogy minden munkabizottság évente legalább egy tudományos rendezvényt jegyezzen. Természetesen felmerülhetnek olyan problémák, melyek egy-egy esztendőben ezt lehetetlenné teszik, de felhívjuk a munkabizottságokat, hogy igyekezzenek ennek az elvárásnak eleget tenni.

A munkabizottságok közül a romológia és a sport területén tevékenykedő szakemberek voltak különösen aktívak különböző szervezetek rendezvényein (roma szakkollégiumok, roma kultúrát bemutató előadássorozat könyvtári szervezésben; sporttudományi tananyagfejlesztés stb.). A Gerontológiai Munkabizottság hagyományos rendezvénye mellett új kezdeményezést indított útjára

2015-ben „Szépkorúak Akadémiája” címmel, az önkormányzattal közös szervezésben.

III. Általános, összefoglaló megállapítások

1. A DAB 12 helyi és 2 regionális szak- és munkabizottsága 2015-ben 200 rendezvényt tartott, a szakbizottsági beszámolók 1 627 előadóról és 15 652 résztvevőről szólnak. Ez hozzávetőlegesen megfelel a 2014-es adatoknak, a rendezvéyszám 10%-kal csökkent, a résztvevők száma 15%-kal emelkedett.
2. A DAB székházában 48 szak- és munkabizottsági rendezvényt tartottak, 152 rendezvény egyéb helyszínre került. A helyi rendezvények száma alacsonynak tűnhet, de ebben az értékben csak a szak- és munkabizottsági események szerepelnek, nincsenek benne az egyéb alkalmak, klub-események, kiállítás megnyitók, más rendezvények.
3. Megállapítható, hogy a szak- és munkabizottságok rendszerének 2014. évi átszervezése meghozta a remélt eredményt. Egyetlen szakbizottsági jelentés tért csak ki arra, hogy nem tekinti véglegesnek egy munkabizottság megszüntetését (kémia; kémia oktatása); ugyanakkor látható, hogy vannak új munkabizottságok alapítására vonatkozó kezdeményezések is. Ezekkel kapcsolatban a DAB elnökségének álláspontja: minden indokolt esetben a lehetőség adott, a cél, hogy aktív munkabizottságokban szívesen dolgozzanak együtt a kutatók, de kerüljük el a felesleges párhuzamosságokat.
4. Örömteli, hogy az újonnan megszervezett Földtudományi Szakbizottság sikeres első évet tudhat maga mögött. Ezért külön megköszönöm a kezdeményezésben és a szervezésben döntő szerepet játszó elnök munkáját.
5. A szak- és munkabizottságok aktivitásában jelentős eltérések láthatók. Olyan szakbizottság, mely passzivitás miatt azonnali elnökségi beavatkozást igényelne, nincs. Ugyanakkor előfordult, hogy a szakbizottsági elnök nem tudott adatot szolgáltatni egy munkabizottságról. Felhívom a szakterületeket felügyelő DAB alelnökök és a szakbizottsági elnökök figyelmét, hogy amennyiben a munkabizottságoknak rendezvényeik szervezésében, vagy működésük bármely területén segítségre van szükségük, forduljanak az elnökséghez, illetve a DAB titkárságvezetőjéhez és munkatársaihoz, hogy a magunk eszközeivel segíthessünk a nehézségek leküzdésében.
6. Jelentésemben kiemelt területként tekintettem a tudomány népszerűsítésének kérdésére. A szakbizottsági jelentésekből megállapítható, hogy szinte minden olyan területen, ahol erre lehetőség kínálkozott, a munkabizottságok éltek ezekkel. A mai magyar közoktatási viták közepette különösen a természettudományok népszerűsítése meghatározó feladat, és köszönet illeti mindazokat a kollégákat, akik ezen a téren komoly eredményeket értek el.

7. 2015 a „Fény nemzetközi éve” volt. Több szak- és munkabizottság felvette programjába ezt az eseményt, a DAB keretei közt ez a téma súlyának megfelelően szerepelt.
8. A DAB elnökségének nevében szeretettel gratulálok mindazoknak a kollégáknak, akik az elmúlt évben hazai vagy nemzetközi elismerésben, díjban, kitüntetésben részesültek.
9. Két szakbizottsági beszámolóban fogalmaztak meg egy olyan problémát, mely nyilvánvalóan több területet is érint. A kutatás egyik fő hátráltatójaként ezekben a jelentésekben nevesítve találjuk az oktatók-kutatók túlterheltségét, az erőltetett oktatói munkaterhelést, az előnytelen oktató-hallgató arányt a felsőoktatásban, és a sokszor nyomasztóan ható pályázatírási kényszert. Természetesen nem DAB elnökségi szinten kezelhető problémáról van itt szó, hanem egy olyan jelenségről, mely az egész magyar tudományos életet hosszú évek óta átszövi, és ami mellett nem mehetünk el ma sem szó nélkül. A magyar tudomány jövőjének biztosítása érdekében egyetemi és akadémiai szinten egyaránt támogatni kell minden olyan lépést, mely elősegíti, hogy az oktatók és kutatók energiáikat feladatukra tudják összpontosítani.
10. Köszönetet mondok minden szak- és munkabizottsági vezetőnek, munkabizottsági tagnak, a rendezvényeinken résztvevő előadóknak, valamint a DAB adminisztratív és technikai munkatársainak az elmúlt évben végzett munkájukért.